

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC
(Giảng Giải Độ Tử Quy)
Tập 38

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Xin chào mọi người! Hôm nay chúng ta sẽ tiếp tục bài học hôm qua. Chúng ta đã học đến câu: “*Đối người làm, thân đoan chánh, tuy đoan chánh, lòng độ lượng. Thế phục người, người không phục, lý phục người, không lời oán.*”

Hôm qua chúng ta cũng đã nói có duyên thì mới gặp nhau, có thể cùng nhau ở chung dưới một mái nhà, cùng làm việc với nhau, đều là những duyên phần khó gặp, cho nên đối với những nhân viên và người giúp việc, chúng ta đều nên có sự quan tâm, yêu thương trân trọng. Đối với con cái, chúng ta cũng phải dạy bảo chúng phải cung kính đối với những nhân viên và những người giúp việc, phải gọi họ là “chú Trần, cô Trần”, để tâm hồn của con trẻ từ nhỏ đều có thể cung kính đối với tất cả trường bối.

Vào thời nhà Hán ngày xưa, có một người đọc sách tên là Lưu Khoan. Chúng ta thấy tên này thì có thể biết được tính cách của ông, ông là một người khoan hồng độ lượng, bởi vì từ khi còn nhỏ, cha ông đã mong đợi ông như vậy cho nên tính tình của ông tương đối tốt. Người nhà của ông muốn thử xem liệu ông có tức giận không, cho nên đã dặn người làm bưng trà nóng cho ông uống, nhưng sau khi bưng vào sẽ cố ý làm đổ. Lúc đó Lưu Khoan đang mặc triều phục, sắp vào triều sớm, kết quả là trà nóng đổ lên người của ông, nhưng phản ứng đầu tiên của Lưu Khoan là hỏi người hầu: “Tay của anh có bị bỏng không?” Khi một người có đức hạnh như vậy thì tôi tin là gia đình của họ sẽ như thế nào? Vô cùng vui vẻ hòa thuận, rất noi theo đức hạnh của ông, hơn nữa ông lại là quan lớn trong triều nên cũng sẽ ảnh hưởng đến toàn thể triều đình, ảnh hưởng đến toàn thể lòng người.

“*Tuy đoan chánh, lòng độ lượng*”, chúng ta phải hiểu được chữ quý trong từ phú quý tuyệt đối không phải chỉ có địa vị mà thôi, bởi đằng sau địa vị còn có một thứ thực chất còn quan trọng hơn, đó là bản phận. Khi chúng ta có địa vị

càng cao thì trách nhiệm phải gánh vác đối với xã hội càng nặng hơn, chúng ta càng phải thận trọng dè dặt, luôn phải cảm nhận được nhu cầu của cấp dưới, cảm nhận được nhu cầu của nhân dân thì chúng ta mới xứng đáng với địa vị này, khi chúng ta luôn giữ tâm như vậy thì mới thực sự khế nhập với ý nghĩa chân thực của sự phú quý.

Trước đây chúng ta cũng đã nói đến như thế nào mới là quý? Được người kính trọng gọi là quý, khi tất cả mọi người đều kính trọng bạn từ tận đáy lòng thì đó mới thực sự là quý nhân. Có rất nhiều người đến nhà chúng ta để giúp việc, họ đều có gia cảnh tương đối khó khăn, rất nghèo khổ, khi họ đã đến nhà của chúng ta thì ngoài việc phải yêu thương họ ra, còn có một điều rất quan trọng là chúng ta cần phải chỉ bảo họ một cách tận tình. Có nhiều em chỉ mới mười ba, mười bốn tuổi không có cơ hội để đi học nhiều, chúng ta phải nhanh chóng đem những kinh điển của thánh hiền ra chỉ dạy cho các em, bởi vì sau này các em có thể sẽ phải làm cha, làm mẹ. Sau khi các em có được những quan niệm, tư tưởng đúng đắn, thì tin rằng cuộc đời của các em sẽ như thế nào? Nhất định sẽ xoay chuyển, gia đình sau này của các em nhất định cũng sẽ có được sự phát triển rất tốt. Cho nên thật ra mà nói, chỉ cần chúng ta có lòng thì nhất định có thể làm cho cuộc sống của những người xung quanh chúng ta bắt đầu phát quang, bắt đầu tỏa sáng, đợi đến khi hết duyên và rời khỏi gia đình, tin rằng họ sẽ thường quay đầu nhớ lại quãng thời gian này, trong lòng cũng sẽ cảm thấy vô cùng ấm áp, vô cùng biết ơn. Cho nên mở đầu tốt đẹp phải có kết thúc tốt đẹp, hãy để mỗi đoạn nhân duyên khi kết thúc đều trở thành những hồi ức vô cùng tốt đẹp. Đây là “đối người làm, thân đoạn chánh, tuy đoạn chánh, lòng độ lượng”.

Nếu như họ là khách thuê nhà chúng ta, khách thuê nhà thì xây dựng trên quan hệ gì? Quan hệ tiền bạc, nhưng cũng là người sống chung dưới một mái nhà, cho nên chúng ta gặp mặt cũng phải nên có ba phần tình cảm với họ mới được. Nếu như chúng ta chỉ xây dựng quan hệ dựa trên nền tảng tiền bạc mà thôi, sau đó khi gặp mặt cũng không chào hỏi nhau, vậy có được hay không? Như vậy thì họ sẽ sanh bệnh mà bạn cũng sẽ sanh bệnh, do vậy chúng ta cũng phải trân quý mỗi nhân duyên này. Ví dụ như có món gì ngon, hoặc quần áo tốt, chúng ta hãy chủ động đem tặng cho họ một phần, tin rằng họ cũng sẽ cảm thấy rất ấm áp. Suy cho cùng, đa số họ đều là những người xa quê hương, khi chúng ta chịu quan tâm họ như vậy thì có thể thực hành được lời dạy “người trong bốn biển đều là anh em” của thánh hiền. Bạn có sự rộng lượng như vậy thì sau này khi bạn đi đến nơi

đâu, tin rằng sẽ có rất nhiều người coi bạn như anh em, đối xử với bạn như người trong nhà.

Câu tiếp theo: “*Thế phục người, người không phục, lý phục người, không lời oán.*” Nếu như chúng ta dùng quyền thế, dùng địa vị của mình để chèn ép người khác thì trong lòng họ sẽ không nể phục, tuy rằng ngoài mặt đối với chúng ta rất cung kính lễ phép, nhưng có thể sau khi cúi chào rồi, sau khi rời đi khỏi tầm mắt của họ thì thế nào? Họ có thể sẽ trở mặt, có khả năng sẽ bắt đầu mắng chửi chúng ta. Nếu như chúng ta kính trọng người khác ngoài mặt như vậy, thì chúng ta cũng phải kiểm điểm lại bản thân cho thật tốt, bởi vì sự tôn trọng như vậy rất phù phiếm, rất bề ngoài, đời người nên theo đuổi những điều thực tế hơn, chân thực hơn trong cuộc sống. Có một em nhỏ nói là: Mẹ đánh em, tức là trong quá trình trưởng thành từ nhỏ, mẹ đánh em thì em đều quên hết, nhưng em lại nhớ rất rõ mỗi lần ba đánh em. Cũng đều là sự trừng phạt nhưng tại vì sao lại khác nhau nhiều đến vậy? Tại sao vậy? Động cơ người mẹ đánh em là gì? Là yêu thương em, là dạy dỗ em, cho nên sau khi bị mẹ đánh thì trong lòng em biết được là em đã sai, ngược lại sẽ sửa sai; nhưng động cơ của người ba đánh em, xuất phát điểm chưa chắc là để dạy bảo em, mà là thế nào? Có thể khi cơn giận nổi lên thì đánh em một trận, cho nên trong lòng em rất không phục, cho nên mỗi lần ba đánh em đều nhớ rất rõ. Cho nên trẻ nhỏ cũng rất biết chúng ta dùng thái độ gì để đối xử với chúng. Chúng cảm nhận được rất rõ ràng. Cho nên phải “lý phục người, không lời oán”.

Trong gia đình là như vậy, trong công việc, trong xí nghiệp của chúng ta cũng phải như vậy. Cho nên người làm lãnh đạo cũng phải có quy củ nhất định, không thể hôm nay bạn thích người này thì trọng dụng họ, ngày mai không thích người này nữa thì cho dù họ có năng lực, bạn cũng chèn ép họ xuống, “thế phục người” như vậy thì không cách nào có được lòng người ủng hộ. Nên tuân thủ đạo lý: “Lý phục người, không lời oán”, phải dùng sự bình đẳng thì mới có thể làm cho lòng người được ôn hòa; phải dùng sự quan tâm, dùng sự yêu kính thì mới có thể làm cho bầu không khí của cả đoàn thể càng ngày càng vui vẻ hòa thuận, càng ngày càng hài hòa.

Chúng ta hãy xem tổng quan lịch sử trong mấy nghìn năm của Trung Quốc, chỉ cần dùng quyền lực, dùng vũ lực để chiếm lấy thiên hạ thì thời gian tồn tại của triều đại đó đều như thế nào? Không được lâu dài; còn những triều đại nào lấy đạo đức, lấy hiếu để để giáo hóa nhân dân, lấy thân làm gương thì lịch sử của triều đại đó đều tương đối lâu dài, hơn nữa còn có sự ảnh hưởng rất sâu xa đến

đòi sau. Cho nên chúng ta xem thử, triều đại nào ở Trung Quốc dài nhất? Là triều nhà Chu, nhà Chu lấy đức để trị vì thiên hạ, cho nên lý phục người. Chúng ta xem thử, dùng vũ lực để chiếm lấy thiên hạ như triều đại nhà Tần chỉ được mấy chục năm thì như thế nào? Thì bị lật đổ. Cho nên từ trong lịch sử chúng ta có thể học được, lấy đó làm gương, muốn gia đình, xí nghiệp được lâu dài, an ổn thì tuyệt đối phải dùng đạo đức, tuyệt đối phải dùng lý trí mới có thể có được lòng người. Cho nên, lịch sử có thể giúp chúng ta soi quá khứ biết tương lai, không nên để cuộc đời dẫm lên vết xe đổ của người xưa. Như vậy chúng ta mới không phụ lòng lão tổ tông đã để lại bộ sách Nhị Thập Ngũ Sử cho chúng ta, giúp đỡ cho cuộc đời chúng ta, đây là câu kinh văn cuối cùng trong chương “rộng yêu mọi người”.

“Rộng yêu mọi người” dùng danh từ thời nay gọi là học về quan hệ giao tiếp, làm thế nào để xử lý tốt quan hệ giao tiếp? Đó là phải thực hành những lời dạy trong chương “rộng yêu mọi người” của Đệ Tử Quy. Thực ra muốn có thể thương yêu tất cả mọi người thì nhất định phải bắt đầu cảm rề từ nền tảng hiếu để, có người nào trong chớp mắt liền bắt đầu có thể thương yêu tất cả mọi người không? Nhất định phải từ gia đình, bắt đầu học quan tâm người khác, hi sinh vì người khác. Cho nên, Khổng phu tử mới nói trong Luận Ngữ rằng: “Hiếu để là gốc của lòng nhân vậy!” Tất cả năng lực xây dựng mối quan hệ giao tiếp tất nhiên đều xuất phát từ gia đình, việc xây dựng nhân cách của một người, mấu chốt vẫn là từ trong gia đình. Cho nên người làm cha mẹ chúng ta nhất định phải rất cẩn thận, bởi vì giáo dục gia đình là hàng ngày đều đang ảnh hưởng một cách âm thầm.

Chúng tôi đem mối quan hệ giữa người với người này tổng kết thành một chữ “nhường”, chữ nhường trong từ lễ nhường, “nhường thì có dư, tranh thì thiếu thốn”, vì vậy giữa người với người chung sống với nhau phải biết lễ nhường, lễ nhường là khoảng cách tốt đẹp nhất giữa người với người. Khi bạn gặp một người bạn rất lịch sự lễ phép thì cảm nhận của bạn như thế nào? Rất thoải mái, rất vui vẻ, cho nên sự lễ phép này là khoảng cách rất tốt đẹp giữa người với người. Cho dù thân thiết đến mấy, hoặc là vợ chồng hay cha con cũng nên dùng lễ mà đối xử với nhau, không thể vì quá thân mà không tôn trọng họ nữa. Ví dụ như vào phòng người khác, ngay cả cửa cũng không gõ mà cứ đi vào, một lần, hai lần thì họ còn có thể chấp nhận, nhưng nhiều lần thì sẽ như thế nào? Có thể oán khí của họ sẽ bốc lên, do vậy người thân đến mấy cũng phải tôn trọng, cũng phải dùng lễ mà đối đãi, giữ gìn khoảng cách tốt đẹp này. Khi đứa trẻ, khi một người từ nhỏ đã

biết dùng lễ để đối đãi với người khác thì chúng sẽ trở thành người biết chừng mực, có chừng mực, do đó, học lễ rất quan trọng.

Thực ra tất cả những lời dạy bảo trong Đệ Tử Quy cũng đều lấy lễ xuyên suốt, cung kính đối với cha mẹ chính là “nhập tắc hiếu”, cũng là lễ; tiếp theo là “xuất tắc đễ”, anh em thương yêu lẫn nhau, tôn trọng trưởng bối cũng là gì? Cũng là lễ. Trong chương “cần”, đối với đồ vật cũng phải quý trọng, để đồ vật cũng phải có vị trí cố định; đối với thực phẩm không được lãng phí, “vớ ăn uống, chớ kén chọn”, cho nên đây là dùng thái độ lễ phép để đối xử với thực phẩm. Tiếp theo là “phàm nói ra, tín trước tiên” cũng là trong lời nói của chúng ta đối với người khác phải có sự lễ phép. Những lời đã nói thì không thể không làm được, nếu không thì sẽ rất thất tín, sẽ rất thất lễ. Trong Nhạc Kinh có nhắc tới rằng: “Lễ là trật tự của trời đất”, cho nên chữ “lễ” trong từ lễ phép cũng tương thông với đạo lý. Tục ngữ nói “có lý đi khắp thiên hạ”, đó là quy luật rất tự nhiên giữa người với người, chúng ta không thể vượt qua quy luật này, nếu không sẽ xảy ra va chạm, xung đột, “phiếm ái chúng” (rộng yêu mọi người) cũng là thái độ lễ phép.

Tiếp theo là “thân nhân”, “dư lực học văn”, đương nhiên đối với người nhân đức, đối với thầy cô thì nhất định phải lấy lễ để đối xử, đối với học vấn thì chúng ta phải cung kính đối đãi, gọi là “một phần thành kính được một phần lợi ích, mười phần thành kính được mười phần lợi ích”, mà bản chất của lễ là tâm cung kính, mà tâm cung kính chính là bản thiện của chúng ta, là chân tâm của chúng ta, cho nên chúng ta phải học lễ nhường. Con người chung sống với nhau còn phải học nhẫn nhường, chúng ta hãy xem chữ “nhẫn” (忍) này, một con dao, và còn gì nữa? Và tâm, đây là chữ hội ý, biểu thị công phu nhẫn phải đạt đến cảnh giới gì? Người ta cầm dao chĩa trước ngực bạn, bạn cũng phải không có động tĩnh gì. Đây không phải là thực sự cầm dao sắc chĩa trước ngực bạn, mà con dao sắc này giống như những lời nói sắc nhọn của người khác, như phỉ báng, chế nhạo bạn rất nhiều, lúc này bạn cũng phải nhẫn nhịn được. Bởi vì chúng ta phải hiểu rằng những phản ứng cảm xúc này cũng chỉ là tạm thời, chúng ta không nên chấp nhất với họ, mà phải có thái độ bao dung.

Có một câu châm ngôn là: “Dùng tâm khoan thứ mình mà khoan thứ người thì kết giao rất tốt; dùng tâm trách cứ người mà trách cứ mình thì lỗi lầm sẽ ít”, thực ra có rất nhiều thái độ mà chỉ cần vừa xoay chuyển ý niệm lại thì có thể từ địa ngục lên thiên đường, “người cùng tâm này, tâm cùng lý này”. Hằng ngày chúng ta tha thứ cho chính mình bao nhiêu lần? Rất nhiều lần, vậy mà khi người khác vừa phạm lỗi thì chúng ta lại không khống chế nổi cảm xúc, thay đổi góc độ

như vậy, dùng tâm khoan thứ chính mình để khoan thứ người khác, như vậy thì người khác sống với chúng ta sẽ cảm thấy rất thoải mái, không có áp lực, cho nên mới có thể kết giao rất tốt, có thể kết giao được rất nhiều bạn bè. “Dùng tâm trách cứ người”, chúng ta có thể mỗi ngày đều nhìn thấy người khác có rất nhiều lỗi lầm, dùng thái độ như vậy (tức là thái độ chỉ trích người khác) quay lại phản tỉnh để yêu cầu bản thân, như vậy thì đức hạnh của chúng ta sẽ tiến bộ rất nhanh, cho nên lỗi lầm sẽ ít. Cho nên, điều quan trọng nhất trong nhẫn nhường đó là phải có lòng khoan thứ.

Tử Cống từng hỏi Khổng phu tử rằng: “Thưa Phu tử! Có chữ nào có thể phụng hành cả đời không?” Phu tử liền đưa ra chữ thứ này, thứ trong từ khoan thứ, thực ra ý nghĩa của chữ thứ với chữ nhân trong “nhân ái” hoàn toàn dung hòa với nhau. Thứ (恕) nghĩa là như tâm người khác, phía trên là chữ “như”(如), phía dưới là chữ “tâm”(心), nghĩa là luôn suy nghĩ từ góc độ của người khác thì tự nhiên rất nhiều xung đột sẽ được giải quyết. Cho nên, khi một người biết nhẫn nhường thì liền có thể trong vô hình hóa giải được giận giữ đấu tranh. Tục ngữ có câu: “Nhẫn một chút sóng yên gió lặng, lùi một bước biển rộng trời cao.” Thực ra trong lúc nhẫn thì chúng ta đã mở rộng tâm lượng, đã làm được câu “lý phục người, không lời oán”, cũng có thể thức tỉnh tâm hổ thẹn của đối phương. Bởi rốt cuộc thì khi một người đang nóng giận thì luôn đều là xử sự theo cảm xúc, đến khi họ bình tĩnh trở lại thì sẽ cảm thấy mình đuối lý. Cho nên sự nhẫn này đã nhẫn ra đức hạnh của mình, cũng nhẫn ra sự hổ thẹn của đối phương, hơn nữa còn giữ được mối quan hệ của đôi bên.

Bất luận là duyên phận đối với người thân hay bạn bè thì cũng rất khó mà có được, do đó đừng để cho giao tình nhiều năm chỉ vì một câu nói mà lạnh lòng, kết quả tình cảm nồng ấm đều mất hết, vậy thì không tốt. Cho nên lúc này chúng ta phải nghĩ đến “lời nhường nhịn, giận tự mất”, giận nghĩ đến hoạn nạn, nhất định phải kìm nén cảm xúc, kìm nén sự nóng nảy. Giữa người với người chúng ta sống chung với nhau, ngoài việc phải lễ nhường ra thì còn phải nhẫn nhường, tiếp đến còn phải khiêm nhường. Khi chúng ta biết khiêm tốn thì người khác như được tắm trong gió xuân; ngược lại, khi chúng ta có tiền của, có tài hoa mà dương dương đắc ý, thì thái độ kiêu ngạo này sẽ làm cho bạn bè, người thân xung quanh cảm thấy rất áp lực. Bạn xem, khi chúng ta còn nhỏ, một số bạn học sau khi thi cử xong, họ thi được thành tích rất tốt, họ nói với chúng tôi là mình về nhà cũng không ôn bài gì cả mà còn thi được như vậy, tôi về nhà ôn bài mệt muốn chết thế mà khi thi lại không bằng bạn, sau đó còn nói với bạn là: “Mình về nhà cũng chỉ

chơi thôi, không ôn bài gì cả.” Thái độ như vậy có tốt không? Không tốt. Khi người khác đang không được như ý mà bạn lại kể những việc đắc ý của mình thì sẽ làm cho người ta không còn mặt mũi nào nữa, thái độ kiêu ngạo này sẽ làm người khác bị áp lực, làm tổn hại ấn tượng tốt đẹp và mối quan hệ tốt đẹp giữa người với người, cho nên khiêm nhường cũng rất quan trọng.

Lễ nhường, nhẫn nhường, tiếp đến phải khiêm nhường. Khiêm nhường là biết chừa đường lui cho người khác, không nên để cho người khác cảm thấy kém cỏi hơn bạn, rất không thoải mái. Ngoài việc để cho người khác cảm thấy dễ chịu ra, thì khi chúng ta khiêm tốn thì chúng ta sẽ có nhiều cơ hội để học hỏi, có thể được rất nhiều trưởng bối dìu dắt, hướng dẫn chúng ta, cho nên chữ “khiêm” có rất nhiều lợi ích. Trong kinh Dịch có nói: “Sáu hào của quẻ khiêm đều cát tường.” Khi chúng ta luôn ẩn giấu tài năng của mình, luôn luôn chừa đường lui cho người khác thì dần dần sẽ trở thành một người luôn biết nghĩ cho người khác; khi chúng ta dạy bảo con cái từ nhỏ biết lễ nhường thì chúng sẽ trở thành người biết chừng mực; dạy bảo con cái phải nhẫn nhường thì chúng có thể sống vui vẻ hòa thuận với người khác mà không xảy ra xung đột; dạy bảo con cái biết khiêm nhường thì chúng sẽ luôn khiêm tốn, biết nghĩ cho người khác, biết chừa đường lui cho người khác. Do vậy không nên tranh giành, vì tranh giành thì nhất định sẽ bắt đầu từ cạnh tranh, và đến cuối cùng sẽ trở thành cái gì? Đấu tranh, tiếp đến sẽ là chiến tranh. Cho nên, nhường nhịn có thể có được tình hữu nghị, tranh giành tất nhiên sẽ có thêm kẻ thù, đến cuối cùng thì phần lớn tinh lực của cuộc đời đều hao tổn vào đâu? Vào việc làm sao để đề phòng người khác tới làm hại mình, như vậy thì mệt chết đi được.

Tiếp theo chúng ta tiến vào chương thứ sáu là “thân nhân” (gần người nhân). Thân nhân, thân là thân cận, có nghĩa là học tập, thân cận người nhân đức. Học vấn của một người nếu muốn có thành tựu thì có hai yếu tố tiên quyết: Một là có thầy giỏi, hai là có bạn học tốt. Thầy giỏi chỉ đường giúp chúng ta, đem những lời dạy bảo quan trọng nói cho chúng ta biết; bạn học tốt có thể đôi bên dìu dắt, nhắc nhở lẫn nhau, có thể “cùng khuyên thiện, cùng lập đức” và có thể “nghe khen sợ, nghe lỗi vui”. Có thái độ như vậy thì nhất định sẽ được “người ngay thẳng, dần gần gũi”. Cho nên bạn xem, vấn đề trong cuộc sống có phải Đệ Tử Quy đều có thể giải quyết được không? Sau này khi có bạn bè muốn hỏi bạn những vấn đề trong cuộc sống thì bạn có cần phải căng thẳng không? Đừng căng thẳng, chỉ cần một quyển Đệ Tử Quy là đảm bảo bạn không có gì phải lo lắng cả. Bạn có tin hay không vậy? Phải có đủ lòng tin.

Hôm đó có người hỏi vợ chồng chung sống không được tốt đẹp thì phải làm sao? Bây giờ mọi người phải giúp đỡ họ, nào, vợ chồng chung sống không được tốt đẹp thì phải làm sao? Bạn phải nói ra được câu đó, vì họ không biết, nên dùng những quan niệm nào để chỉ dẫn họ hóa giải sự xung đột giữa vợ chồng? “Ân phải báo, oán phải quên”, nghĩa là chỉ nghĩ đến oán hận nên mới ở đó mà giận dữ, nếu luôn nghĩ đến sự công hiến của đối phương trong quãng thời gian qua thì sự giận dữ rất có thể sẽ hết ngay. “Sắp cho người, trước hỏi mình”, không nên luôn đòi hỏi người khác, mà phải xem bản thân mình đã làm được bao nhiêu? “Lời nhường nhịn, giận tự mất”; “cha mẹ lỗi, khuyên thay đổi, mặt ta vui”, khi nói chuyện mà sắc mặt khó coi thì ai mà tiếp thu được, như vậy nhất định sẽ xảy ra xung đột rồi. Cho nên khi nói ra những câu kinh văn này thì họ có thể tự kiểm điểm lại mình, vấn đề nan giải sẽ từ từ được hóa giải; chỉ cần họ không tự kiểm điểm lại mình thì đảm bảo bài toán này sẽ như thế nào? Không có cách giải. Cho nên, cương lĩnh về đạo lý nhân sinh đều nằm trọn trong Đệ Tử Quy, chỉ cần bạn thâm nhập một môn Đệ Tử Quy, thực sự giải hành tương ứng thì sẽ khai mở trí tuệ.

Trong quan hệ thầy trò, quan hệ giữa bạn học với nhau, chúng ta cũng cần nắm được “cùng khuyên thiện, cùng lập đức”. Khi đối diện với thầy cô thì phải có thái độ ra sao để học tập với thầy cô? “Cha mẹ gọi, trả lời ngay; cha mẹ bảo, chớ làm biếng”, những bài học mà thầy cô dạy, chúng ta có được cất giữ bớt không? Không được, cho nên chỉ cần là lời của thầy cô thì phải nhanh chóng thực hiện, không được trì hoãn. Nếu mà trì hoãn thì thời đại hiện nay làm giáo viên rất khó, rất sợ gây thù kết oán với học sinh, thấy bạn không hài lòng lắm thì thầy giáo sẽ rất tôn trọng bạn, để tránh như thế nào? Tránh đến lúc đó đắc tội bạn, nhưng nếu bạn y giáo phụng hành thì thầy cô nhất định sẽ tận tâm tận lực chỉ dạy. Cho nên chỉ cần chúng ta dùng thái độ “hiếu” trong chương “nhập tắc hiếu” để đối xử với thầy cô thì sự lương thiện trong tự tánh của chúng ta sẽ hiển lộ ra, và có thể nhanh chóng xây dựng được lý trí của chúng ta. Khi chúng ta dùng tâm hiếu, tâm cung kính chí thành để đối xử với thầy cô thì sự lương thiện, trí tuệ trong tự tánh chúng ta rất nhanh sẽ biểu lộ ra ngoài.

Hai tinh thần quan trọng nhất của Trung Quốc đó là hiếu đạo và sư đạo, mà sư đạo cũng được xây dựng trên nền tảng của hiếu đạo, có câu: “Hiếu là gốc của đức”, gốc rễ của đạo đức là ở hiếu thuận, người biết hiếu thuận cha mẹ thì họ nhất định sẽ mong muốn bản thân có thành tựu để lưu danh hậu thế, để cha mẹ được vinh hiển, vì vậy họ nhất định cũng sẽ vô cùng kính trọng đối với thầy cô. Chúng

ta cũng đã nói đến sự hợp tác giữa thầy cô và cha mẹ. Cha mẹ và thầy cô mà có sự phối hợp mật thiết thì có thể dạy bảo con trẻ được rất tốt. Tình hình phối hợp giữa thầy cô và cha mẹ hiện nay có tốt không? Một là phụ huynh nhận thức chưa đủ về tầm quan trọng của giáo dục gia đình, sau đó lại cảm thấy việc giáo dục con cái là việc của ai? Việc của thầy cô, hơn nữa lại do khá cứng chiều con cái, nên khi ở trường vừa xảy ra chuyện gì đó, ví dụ như thầy giáo mắng đứa trẻ này nhiều, đứa trẻ về nhà cũng không biết đã truyền đạt lại như thế nào, phụ huynh nghe xong thì dùng dằng nổi giận, rồi sẽ đi tìm ai? Đi tìm giáo viên còn đỡ, vẫn còn có thể làm rõ tình huống thực tế, [nhưng đây lại] trực tiếp đi tìm thầy hiệu trưởng, làm cho sự việc trở nên rất phức tạp. Bởi vì hiệu trưởng cũng không có mặt tại hiện trường, hơn nữa ban đầu thầy cô có thể cũng chỉ là muốn răn dạy học sinh, hy vọng uốn nắn học sinh, có thể tâm ban đầu của thầy cô cũng là vì muốn tốt cho con của bạn. Nhưng bạn làm ra hành động này thì có thể hiệu trưởng sẽ phải đi gặp thầy cô để nói chuyện, thế là lòng nhiệt tình của thầy cô đều bị dập tắt, làm ảnh hưởng đến tâm cảnh của thầy cô, mà càng phiền phức hơn là làm ảnh hưởng đến thái độ của con cái đối với thầy cô.

Mà trong việc học thì “một phần thành kính được một phần lợi ích”, khi con cái thấy động một chút là cha mẹ có thể đi kiện thầy cô, vậy thì chúng có tôn trọng thầy cô không? Không thể nào. Khi thầy cô không dám dạy bảo thì con trẻ làm sao có được đạo đức, làm sao mà hiểu thảo được? Cho nên đây là một vòng tuần hoàn ác tính. Đương nhiên, chúng ta phận làm thầy cô thì cũng phải tự kiểm điểm lại mình, tuyệt đối không thể yêu cầu học sinh, phụ huynh phải hết mực tôn trọng chúng ta. Thời nay không thể yêu cầu được, bởi vì sư đạo cũng tương đối suy thoái rồi, nói như thế nào nhỉ? Giống như việc tôi thi đậu trường sư phạm để dạy học, tôi gặp rất nhiều bạn bè, câu đầu tiên họ hỏi tôi điều gì? “Một tháng bạn kiếm được bao nhiêu?” Như vậy có sư đạo không? Tại sao không có người nào gặp tôi và nói: “Anh đã thi đậu làm thầy giáo, Hàn Dũ nói: “Thầy là người truyền thụ đạo lý, truyền đạt kiến thức và giải đáp thắc mắc”, nếu nghe được như vậy thì tôi nhất định sẽ pháp hỷ sung mãn, họ lại không nói cho tôi biết rằng: Muốn giải đáp thắc mắc cho người khác thì phải giải đáp được thắc mắc của chính mình trước. Cho nên làm thầy vẫn phải tiếp tục học tập, học làm thầy người thì phải khai mở trí tuệ mới được, như vậy thì tôi đối với sự nghiệp dạy học nhất định sẽ như thế nào? Tràn đầy động lực, hơn nữa cũng không dám hời hợt. Cho nên, sư đạo cũng cần dựa vào những người làm thầy cô như chúng ta thực sự đem nó vực lại, chứ không thể đi cầu.

Có rất nhiều thầy cô giáo ở Hải Khẩu đều tận tâm tận lực đi dạy Đệ Tử Quy, thực hành Đệ Tử Quy, có một người mẹ đã ghi vào sổ liên lạc với phụ huynh: “Vô cùng cảm ơn, vô cùng cảm ơn, vô cùng cảm ơn!” Cô ấy dùng liên tiếp ba câu “vô cùng cảm ơn” để nói lời cảm ơn đến thầy cô giáo. Có một vị phụ huynh bởi vì quê ở đại lục, hôm ba mươi Tết, khi đang chuẩn bị lên máy bay về quê ăn Tết, ở sân bay (tức sân bay Hải Khẩu) đã gọi điện thoại cho thầy giáo của con ông, và nói là: “Thưa thầy Lưu! Bây giờ cả gia đình chúng tôi chuẩn bị về đại lục để ăn Tết, tôi xin gửi lời chào tạm biệt đến thầy.” Cho thấy vị phụ huynh này đối với thầy giáo như thế nào? Vô cùng kính trọng, xin hỏi vô cùng kính trọng này là kết quả, vậy nguyên nhân ở đâu? Là do thầy giáo thật lòng cống hiến nên phụ huynh có thể cảm nhận được. Sự tôn nghiêm của sư đạo nhất định phải dựa vào phụ huynh dạy con cái, cũng nhất định phải dựa vào bản thân các thầy cô giáo làm ra tấm gương tốt khiến cho người khác tôn trọng. Hơn nữa vào thời xưa, người làm thầy đích thực đều là an bần lạc đạo, rất được đại chúng trong xã hội tôn trọng, mà phụ huynh cũng đích thực có thể nắm lấy cơ hội để dạy bảo con cái kính trọng thầy, cho nên thời xưa đều có lễ bái sư, người cha dẫn theo người con, có thể đưa bé mới lên năm, sáu tuổi hoặc bảy, tám tuổi, đến phòng dạy học của thầy giáo, cha đứng ở phía trước, con đứng ở phía sau, đầu tiên là hành đại lễ ba lần quỳ, chín lần khấu đầu trước ảnh Khổng lão phu tử, bởi vì tất cả những lời dạy bảo của các vị thánh hiền trong Ngũ Kinh đều được Khổng lão phu tử trích ra chỉnh lý vô cùng hoàn thiện, cho nên người Trung Quốc chúng ta tôn Khổng lão phu tử là “Chí Thánh Tiên Sư”. Cho nên trước tiên phải hành lễ ba lần quỳ, chín lần khấu đầu với Khổng lão phu tử, sau khi hành lễ xong thì thầy giáo ngồi lên trên ghế, sau đó người cha dắt theo con mình cũng hành lễ ba lần quỳ, chín lần khấu đầu đối với thầy giáo, người mà đưa bé năm, sáu tuổi tôn trọng nhất là ai? Là cha mẹ, đặc biệt là người cha, bởi vì “cha nghiêm, mẹ hiền”, đối với cha thì vô cùng kính sợ, nên khi người cha cung kính đối với thầy giáo như vậy thì trong tâm hồn non nớt của chúng, chúng nhất định không dám thất lễ với thầy giáo, không dám lỗ mãng, chúng sẽ hết mực cung kính.

Cho nên tuy chỉ là lễ nghi ba lần quỳ, chín lần khấu đầu, nhưng đã làm cho nền tảng học tập của con trẻ như thế nào? Được cảm xuống, cung kính, hiện tại còn lễ nghi này hay không? Không còn nữa. Năm thứ nhất khi tôi làm thầy giáo, đúng lúc tôi chủ nhiệm một lớp, chủ nhiệm lớp 6, có một bà cụ khoảng sáu, bảy mươi tuổi, vì cháu của bà quên đem vở bài tập nên bà đã đem tới giúp cháu, bà phải leo mấy tầng? Bốn tầng lầu, leo đến nỗi có chút thở gấp, đương nhiên bà cụ

làm như vậy đúng hay không? Không đúng, cháu đã lớn như vậy thì phải tự mình chịu trách nhiệm với việc mà bản thân đã làm sai, nếu không rất có khả năng cả đời cháu sẽ không học được tinh thần trách nhiệm. Kết quả khi tôi nhìn thấy vị trưởng bối này, bà ấy ngẩng đầu lên cũng nhìn thấy tôi thì liền lập tức khom người xuống tới chín mươi độ để cúi chào tôi. Bà nói: “Thầy Thái, chào thầy!” Sự cúi chào đó làm cho tâm cảnh của tôi khác hẳn: “Liệu hai chữ thầy giáo này có dễ gánh vác không?” Mọi người có biết tại sao lưng của tôi hơi bị còng không? Trưởng bối khom người xuống như vậy: “Chào thầy!” Trách nhiệm thật nặng nề. Nếu chúng tôi không đặt tâm huyết dạy dỗ con cháu của họ thì làm sao mà xứng đáng với sự cúi chào chân thành như vậy!

Vì vậy tôi chợt hiểu ra rằng, thời xưa vào lúc hành lễ bái sư, khi cha của học sinh hành lễ ba lần quỳ, chín lần khấu đầu với thầy giáo, xin hỏi trong lòng của vị thầy đó có cảm nhận như thế nào? Trách nhiệm. Người ta cư xử với mình như vậy, nếu như mình không dạy dỗ tốt con cái của người ta thì làm sao mà xứng đáng cho được, cho nên giống như bê tảng đá trong lòng vậy, đợi đến khi những đứa trẻ này thực sự có thành tựu thì trong lòng người thầy mới có một chút an ủi, bởi vậy những vị thầy ngồi bên trên không phải là có cảm giác rất thoải mái đâu, mà là thế nào? Nơm nớp lo sợ như bước tới vực sâu, như đi trên băng mỏng. Thầy giáo không chỉ nghĩ đến phải có trách nhiệm đối với con cái, gia đình của người ta, mà còn phải vì truyền thừa đạo thống của văn hóa Trung Quốc, chứ không được đứt đoạn trong tay của họ, đây đều là bốn phận mà họ luôn phải ghi nhớ.

Cho nên, đạo thống của Trung Quốc đặc biệt nhấn mạnh đến sư thừa, thế nào gọi là sư thừa? Điều này đáng để chúng ta tìm hiểu. Thầy của tôi là giáo thọ Thích Tịnh Không, thầy đến Đài Trung để thỉnh giáo thầy Lý Bình Nam, khi lần đầu tiên đến, thầy Lý nói với thầy rằng: “Nếu anh theo tôi học thì có ba điều kiện anh nhất định phải tuân thủ, anh phải tuân thủ được thì tôi mới có thể dạy anh. Điều thứ nhất là anh chỉ được nghe một mình tôi giảng; điều thứ hai là những sách anh muốn xem, những thứ anh muốn tiếp cận đều phải được sự đồng ý của tôi thì mới được xem; điều thứ ba”, thầy Lý nói với thầy là “những điều trước đây anh đã học, tôi đều không thừa nhận”. Bởi vì sư trưởng của tôi lúc đó cũng đã đi giảng bài, dạy học cho người khác rồi, nhưng kết quả thầy Lý nói tất cả những điều đã học trước đây đều không thừa nhận, đối với nội tâm sẽ như thế nào?

Chúng ta hãy thử xem xét kỹ ba quy định này, chúng ta không nên chỉ nhìn thấy sự nghiêm khắc của quy định này, mà phải xem ảnh hưởng về sau, lợi ích về sau mà quy định này mang lại, như vậy chúng ta mới có thể yên tâm tuân thủ. Tại

sao điều kiện thứ nhất là chỉ được nghe một mình thầy giảng? Bởi vì khi chúng ta vẫn chưa khế nhập học vấn chân thật thì rất có khả năng sẽ loay hoay ở phần ngọn, bạn tiếp xúc càng nhiều thứ thì đến cuối cùng sẽ không tìm ra được đầu mối, một vị thầy một con đường, hai vị thầy thì hai con đường, nghe ba vị thầy thì ngã ba đường, nghe bốn vị thầy thì ngã tư đường. Thưa các bạn, các bạn hãy tỉ mỉ suy xét, quan sát, xung quanh chúng ta có rất nhiều người rất thích đọc sách, nhưng khi họ đọc được ba năm, năm năm thì bạn có phát hiện ra tư tưởng của họ rất có khả năng càng ngày càng lộn xộn, ví dụ như họ thấy một tác giả nước ngoài nào đó đã viết như thế này, đột nhiên nói tôi lại đọc một cuốn sách nào đó, tư tưởng, quan niệm của họ sẽ không nắm vững được cương lĩnh đạo đức. Cho nên “phương pháp dạy, quý ở chuyên”, dạy và học là một việc, nên cách học tập cũng phải quý ở chuyên mới được.

Nếu như học bốn vị thầy giáo thì sẽ biến thành ở ngã tư đường rồi. Hơn nữa, khi bạn học loạn rồi, ví dụ như bạn học được ba năm, năm năm, học loạn rồi, phải học lại từ đầu thì có dễ hay không? Như vậy không dễ rồi, có thể phải mất rất nhiều năm để loại bỏ đi những tư tưởng sai lầm, do đó chọn thầy không thể không thận trọng, chọn thầy phải thật thận trọng. Từ khóa học trong mấy ngày hôm nay của chúng ta, các bạn có cảm thấy tầm quan trọng của việc “cẩn thận khi mới bắt đầu” hay không? Bạn có trí tuệ thì mới có thể giúp cho con cái của bạn “cẩn thận khi mới bắt đầu”, bạn có trí tuệ thì mới không khiến cho quyết định của mình bị sai lệch ngay từ lúc bắt đầu. Cho nên điều kiện đầu tiên mà thầy giáo đưa ra, tại sao ngoài một mình thầy ra thì không được nghe bất kỳ người nào khác? Đó là để bảo vệ tri kiến của học trò. Điều thứ hai là những sách vở muốn tiếp xúc nhất định phải được thầy đồng ý, nếu không thì không được xem, đây cũng là yêu thương bảo vệ học trò, để cho học trò chuyên tâm, không tạp loạn, bởi vì chuyên tâm thì mới có định, định thì mới khai mở trí tuệ, do đó điều kiện thứ hai là tất cả các sách phải được sự đồng ý của thầy thì mới được xem, đây đều là bảo vệ học trò. Điều thứ ba là tất cả những điều trước đây đã học đều không thừa nhận. Điều này có dụng ý gì? Có dụng ý gì? Có câu: “Thùng rỗng thì kêu to, người biết nửa vời là người khó dạy nhất.” Cho nên thầy Lý muốn sư trưởng buông xuống tất cả, đổ hết đi những thứ trong tâm, dùng thái độ khiêm tốn, nhún nhường để thọ giáo, như vậy mới có thể học tốt được. Cho nên ba điều kiện này có ý nghĩa rất sâu xa.

Sư trưởng của tôi đã đồng ý, kết quả khi tuân thủ được ba tháng thì trong lòng vô cùng hoan hỷ, liền chạy đến nói với thầy Lý: “Thưa thầy! Trong ba tháng này con đã cảm nhận được, nhờ tuân thủ ba điều kiện này mà tâm của con càng

ngày càng thanh tịnh”, mà tâm thanh tịnh mới có thể sanh trí tuệ, có thể sanh giác chiếu. Cho nên sư trưởng nói với thầy Lý: “Con không chỉ tuân thủ trong năm năm, con xin tăng lên gấp đôi”, muốn tuân thủ trong bao lâu? Mười năm. Khi chúng ta muốn học tập theo thánh hiền thời xưa thì nhất định cũng phải làm được ba điều kiện trên, không được xem một đồng sách lung tung! Nhất định phải đi theo con đường cũ, nếu không thì sẽ có khả năng “không nghe lời người xưa, thiệt thòi ngay trước mắt”. Chúng ta muốn tìm thầy, muốn theo thầy cố gắng học tập, “theo” này quan trọng nhất có phải là thân thể đi theo không? Mà là thể nào? Tâm phải theo, thầy giáo có thể dạy một câu, chúng ta phải thực hành một câu. Cho nên thời xưa, Mạnh phu tử chưa từng gặp Khổng lão phu tử, nhưng Mạnh phu tử rất cung kính, thành kính bái ai làm thầy? Bái Khổng phu tử làm thầy, tâm cung kính chân thành của ông đã vượt qua không gian và thời gian, cho nên đã học tập tương đối tốt, và được tôn là “Á thánh”, là thánh nhân chỉ đứng sau Khổng phu tử. Tư Mã Thiên cũng bái Tả Khâu Minh làm thầy, rất cung kính bái đọc sách Tả Truyện của Tả Khâu Minh, sau đó Tư Mã Thiên cũng thâm nhập vào công phu viết văn chương của Tả Khâu Minh, nhờ vậy ông cũng viết ra một tác phẩm lớn có một không hai, đó là bộ Sử Ký. Cho nên thưa các bạn, chúng ta có thể theo bậc thánh hiền học được tốt hay không, quan trọng nhất là phải cố gắng nâng cao sự hiếu học, tâm cảnh cung kính của bản thân mình đối với kinh điển, đối với thiện hữu, đối với thiện tri thức. Tốt rồi, tiết học này của chúng ta giảng đến đây. Cảm ơn mọi người!